

которых он стремится дать собственную оценку достижениям американского правового реализма с позиции формирования натурализованной эпистемологии права [1]. Реалист выступает наиболее радикальной современной версией натурализма в правоведении, допускающей критику нормативности правовых правил, что, по мнению Б. Лейтера, позволяет применить аргументы известного философа и логика У. Куайна, автора проекта «натурализации эпистемологии», в юридической сфере: 1. критика априорности; 2. критика фундаменталистских программ научного объяснения; 3. идея «возвращения психологии».

С позиции Б. Лейтера аргумент У. Куайна против априоризма позволяет объяснить значение американского правового реализма в развитии юриспруденции и его эффективность. Тем самым основной постулат реалистов состоит в том, что правовые решения всегда требуют эмпирического обоснования.

Классической «фундаменталистской» моделью юридического объяснения, подлежащей критике в правовом реализме, является позитивистская модель, где разграничение юридических и неюридических норм (правил) проводится по источнику происхождения (для юридических норм необходимо соблюдение парламентских процедур законотворчества). Американский правовой реализм в качестве решающего аргумента против юридического позитивизма вводит «тезис о неопределенности юридических правил»: правила неопределенны по содержанию и подлежат специальной судебной интерпретации в процессе создания прецедентов, которые изменчивы. Отсюда следует невозможность объяснения судебного решения на основе законов и иных юридических правил и, как отмечает Б. Лейтер, эффективнее заменить позитивистскую теорию законности на эмпирическую теорию судебного решения. Следовательно, теория судебного решения должна быть *описанием* причинных связей между фактическими ситуациями и реальными судебными решениями без апелляции к нормативно-правовым основаниям [2]. Это становится этапом натурализации юриспруденции как научной дисциплины.

В конечном итоге натурализация в эпистемологии права как раз и предполагает признание «антифундаменталистской» позиции: правовые основания (правила) не предопределяют решение спора и не позволяют обосновать юридические выводы. Натурализованная юриспруденция, таким образом, превращается в один из разделов социологии (а юридическое знание в разновидность социологического, психологического и иного социального знания). Однако нормативность, по мнению Б. Лейтера, сохраняется только в отношении понятия права, которое фактически используется в судебной практике, что является важным ограничением позиции реалистов.

Список использованной литературы:

1. Афонасин Е.В., Дидилян А.Б. Философия права. Учебное пособие. Новосибирск. Изд-во НГУ, 2006.

2. Leiter B. Naturalizing Jurisprudence: Essays on American Legal Realism and Naturalism in Legal Philosophy. Introduction: from Legal Realism to Naturalised Jurisprudence (2006) [www.papers.ssm.com].

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ ЯК ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ САМООРГАНІЗАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ЛЕГІТИМАЦІ ЗАКОНУ

Невідомий В.І.,

докторант Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України, начальник кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ *Колодій А.М.*

Надання реальної можливості участі громадян в управлінні справами держави й суспільства є основною характерною рисою демократичного суспільства. «До того ж саме загальний інтерес цього суспільства, а не окремі групові чи корпоративні інтереси, має бути визначальним для організації та здійснення публічної влади; інтерес, єдиним суб'єктом якого є народ як цілісність, що випливає з конституювання України як демократичної держави» [1, с. 20].

Що правда, формування «загальної волі» шляхом виборів, референдумів та дискусивних форм безпосередньої політичної активності громадян (зокрема, базованих на використанні сучасних інформаційних технологій) наразі відчутно гальмується надмірною нерівністю в суспільстві. Саме тому посилюється соціальна спрямованість діяльності державних та громадських організацій у країнах, які обрали шлях демократичного розвитку. Основною ж опорою у здійсненні соціальної політики держави мають бути саме органи місцевого самоврядування та інші форми громадської самоорганізації як найближчі посередники між офіційною владою та населенням, а також як канали більш широкого долучення народу до управління власним життям. Адже саме по собі «проведення вільних виборів... не може бути надійним критерієм справжньої демократії; на шляху її реалізації постає наступна важлива проблема – якими способами і засобами потрібно максимально збільшувати вплив народу на здійснення влади, сформованої від імені народу, здійснюваної щодо народу» [2, с. 8]. Безвідносно до того, за ким закріплено владу *de jure*, *de facto* ж – справжньою владою в суспільстві володіє лише той, хто її здійснює.

Вирішення згаданої проблеми, як переконує світовий досвід практичного втілення ідеї демократії, доцільно шукати на шляху розбудови громадянського суспільства та підвищення значущості його інститутів у системі суспільно-політичної організації. Зокрема, хотілося б наголосити на необхідності активізації правотворчих функцій таких інститутів, оскільки їх дефіцит суттєво звужує можливості впливу громадян на визначення того правового поля, в рамках якого їхня соціально-політична автономія може бути визнана законною. Але ж, згідно з ідеєю народоладдя, така автономія, навпаки, є первинною буттєвою основою формування та дієвості самоорганізаційних механізмів легітимації самого юридичного закону.

Попри те, що Конституція України безпосередньо не передбачає нормотворчої функції органів місцевого самоврядування, ця функція не може вважатися виключною прерогативою законодавчої влади (вже хоча б через те, що такий стан речей суперечив би ч. 3 ст. 5 даної Конституції). Тож змст ч. 1 ст. 140, що проголошує місцеве самоврядування правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України, не може логічно узгоджуватися із забороною згаданої функції на місцевому рівні. Активізація участі територіальних громад, громадських організацій та окремих громадян у правотворчій діяльності може бути досягнутою шляхом законодавчого забезпечення права на проведення консультативних референдумів, плебісцитів, запровадження інституту «народного вето» тощо. Тим самим суспільство, з одного боку, впливатиме на законодавчу владу при встановленні законних меж правової свободи суб'єктивного самовизначення, а з іншого – матиме змогу формувати в цих межах узгоджену локальну нормативність, що в найбільшій мірі відповідає специфіці потреб окремих соціальних груп. При цьому, до речі, нерідко трапляється так, що заради загальної згоди всередині певної громади, партії чи іншого елемента громадянської самоорганізації їхні члени добровільно відмовляються навіть від деяких гарантованих законом прав і свобод, оскільки претензії щодо їх забезпечення можуть призвести до порушення такої згоди.

Хоча, звичайно ж, як влучно зауважив Дж.Кін, «народження та відродження громадянського суспільства завжди пов'язане з небезпеками. Воно дарує свободу деспотам та демократам рівною мірою. Незріле громадянське суспільство може перетворитися на поле битви, на якому завдяки правам і свободам лисиці насолоджуються полованням на курей» [3, с. 51]. Тож у нашій країні це суспільство ще має «визрівати» та розвиватись принаймні настільки, щоб стати вагомим антитезою по відношенню до відмови від свободи заради рівності хоча б у злиднях.

Список використаних джерел:

1. Теплюк М. Публічна влада в Україні: визначення поняття та конституційно-правова природа // Право України. – 2009. - №5. – С. 20.
2. Петришин О. Народовладдя – основа демократичної, правової, соціальної держави // Право України. – 2009. - №6. – С. 8.
3. Кін Дж. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення. – К: Аналітично-дослідницький центр, 2000. – 51 с.

ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПІДХІД : ВІД ПРАВА ДО ФІЛОСОФІЇ

Тимуш І.С.,

професор кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Інтеграція правових систем і шкіл, притаманна кінцю ХХ – початку ХХІ століття, знайшла своє відображення і в сучасній філософії. Інтегральний підхід, що трактує право як сукупність норм, ідей і відносин, був би дійсно оптимальним, коли б ці норми, ідеї і реальні суспільні відносини знаходились у гармонії, що фактично не відбувається. Видається, що в таких умовах на допомогу правознавству потрібна прийти філософія.

Треба мати на увазі, що максимальне філософське розуміння можливе тільки виходячи з деякого інтеграційного погляду на весь спектр можливих формально логічних підходів. Це розуміння не може бути однозначно зафіксовано в деякій єдиній кінцевій теорії, навіть коли вона представляє певну ієрархічну класифікацію філософських теорій. Хоча такі системи класифікації будувати необхідно, але при цьому розуміючи, що їх кількість не може бути кінцевою, і що кожна з таких систем відображає лише деякий принцип інтеграції філософського знання.

Чи займаєтесь ви юриспруденцією, медициною, бізнесом, психотерапією, екологією або просто живете й вчитеся, застосування інтегрального підходу дає гарантію, що ви використовуєте весь спектр ваших можливостей і в будь-якій ситуації маєте найбільші шанси на успіх. Інтегральний підхід може дати вам більш всебічний та ефективний погляд на те, що відбувається всередині вас і у світі навколо.

Прибічники інтегрального підходу вважають, що предметом філософії є "цілісні", "інтегративні" явища світобудови. Так, у якості останніх П.А.Сорокін розглядає "соціокультурні явища в їх родових видах, типах і різноманітних взаємозв'язках", значущі людські взаємодії, що включають суб'єкт взаємодії (індивіда або групу), значення, цінності і норми, які опосередковують процес взаємодії та відкриті дії й матеріальні провідники, за допомогою яких об'єктивуються дії людей (див. : Сорокін П.А. Человек. Цивілізація. Общество, 1992, С.173).

Французький філософ Г.Гурвич використовує не поняття «інтегрального підходу», а поняття "цілісних соціальних феноменів", введене в науковий оборот його співвітчизником М.Моссом, племенником і послідовником Е.Дюркгейма. Цілісні соціальні феномени - це явища соціальної реальності, що пронизують усі сторони суспільного життя, фокусуючи і концентруючи її у собі. Ці феномени є одночасно юридичними, релігійними, естетичними,